

Naturvårdsverket
106 48 Stockholm
Epost: ola.larsson@naturvardsverket.se
registrator@naturvardsverket.se

Stockholm 4 januari 2013

Svenska Rovdjursföreningens yttrande över Naturvårdsverkets förslag till nationella förvaltningsplaner för björn, järv, lodjur och kungsörn, Ärendenr: NV-00299-12

Inledningsvis vill vi kommentera den ursprungligen korta remisstiden för ett så omfattande material som omfattar fyra arter, även om vissa delar är likalydande. Förlängningen till den 4 januari var mycket välkommen, även om den kom i ett sent skede.

Svenska Rovdjursföreningen (SRF) har tagit del av de fyra remissutgåvorna av förvaltningsplaner för björn, lodjur, järv och kungsörn. Generellt innehåller förvaltningsplanerna matnyttig information som beskriver nuläget för arterna, inte minst vad gäller historiken i tidigare riksdags- och regeringsbeslut samt sammanfattande beskrivningar av bl. a. rovdjurspolitikens målsättningar. De bristanalyser som finns i planerna är bra, liksom de åtgärdslistor som presenteras, vilka ger en bra översikt över vad Naturvårdsverket avser att genomföra under de kommande åren, 2013 – 2017. Det är bra att strukturen är likalydande för samtliga arter vilket förenklar jämförelser även om vi efterlyser mer artspecifika analyser på sina ställen. Vi instämmer också i Naturvårdsverkets bedömning vad gäller behovet inför framtiden att satsa resurser på fortsatt forskning om stora rovdjur.

Vi har också en hel del synpunkter på remissversionerna och saknar också viktiga delar för att förvaltningsplanerna ska vara fullödiga. Eftersom regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag att ta fram förvaltningsplaner *före* det att referensvärden för gynnsam bevarandestatus (gybs) finns på plats saknas konkreta antalsmål för rovdjuren, liksom mål för stammarnas utbredning. Det är en brist att sådana väsentliga uppgifter saknas när planen sänds ut för yttrande och försvårar arbetet med att ge synpunkter på materialet.

Vi finner att remissversionerna utgör en första ansats till färdiga förvaltningsplaner men menar att mycket återstår innan de kan anses vara färdiga vägledningsdokument för förvaltningen av de stora rovdjuren. Stommen i planerna utgörs i hög grad av ett återgivande av politiska beslut och det saknas färdplaner med konkreta åtgärder och vägledning i olika situationer, liksom rekommendationer om en god förvaltning av de olika rovdjursstammarna och hur dessa ska uppnå och bibehålla en gynnsam bevarandestatus. De politiska beslut som utgör det nationella ramverket skulle med fördel kunna läggas i bilagor och uttolkningarna av dessa i texten med åtföljande förslag till åtgärder. En brist är att analyser i vissa delar motsägs av fakta i andra delar när det gäller t.ex. de genetiska förhållandena, vilket bör

synkroniseras bättre. Här och där har man missat att ändra artnamnet i textavsnitt som är gemensamma för de olika arterna, vilket ger ett slarvigt intryck.

Inledningsvis vill vi också lyfta fram två särskilt viktiga övergripande synpunkter gällande samtliga planer.

Samverkan med Norge och Finland - gemensamma förvaltningsåtgärder (sid. 41 för björn och lo, 40 för järv)

Med hänvisning till de tankegångar som Rovdjursutredningens Internationella Expertpanel redovisade för varg, med en gemensam Fennoskandisk – Rysk Karelsk förvaltning av vargstammen, menar vi att det finns anledning att ta ett sådant större perspektiv på största allvar. Detta stöds också av de ambitioner om populationsöverskridande förvaltning som EU-Kommissionens riktlinjer för stora rovdjur (LCIE riktlinjerna) förespråkar.

SRF menar därför att det skulle vara värdefullt och framåtsiktande om Naturvårdsverket i planerna uttrycker en ambition om att Sverige, Norge och Finland på sikt skall ha gemensamma förvaltningsplaner, som innefattar gemensamma referensvärden för gynnsam bevarandestatus och gemensamma strävanden i förvaltningen att uppnå och bibehålla dessa.

Gynnsam bevarandestatus – lång sikt och genetisk kontakt

Sårbarhetsanalyser (sid. 58 för björn, 55-56 för lo och järv)

Enligt remisskrivelsen från 121101 (NV-00299-12) ska förvaltningsplanerna kompletteras med de sårbarhetsanalyser som regeringen anmodat Naturvårdsverket att ta fram, vilka även ska utgöra underlag för referensvärdena för gynnsam bevarandestatus. SRF menar att det är viktigt med ett förtydligande av kriterierna och att särskilja vilka kriterier som avser kort sikt och respektive lång sikt, eftersom det senare är det tidsperspektiv som ska användas för referensvärdet för gynnsam bevarandestatus (FRP) enligt art- och habitatdirektivet. En ”genetiskt effektiv populationsstorlek om minst 500 individer”, som nämns i texten uppfyller kraven för ett långsiktigt perspektiv.

LCIE-riktlinjernas anvisningar om att fastställa referensnivåer, baserade på sårbarhetsanalyser med en utdöenderisk på högst 10 % över en 100-årsperiod, svarar däremot inte mot de krav man kan ställa på referensvärden i den mening som avses i art- och habitatdirektivet. Vidare är det tydligt uttryckt i artikel 17-riktlinjerna (sid. 15) att referensvärden för gynnsam bevarandestatus skall baseras enbart på vetenskapliga grunder. Det föreligger en bred samsyn inom stora delar av forskarsamhället att bevarande på låg sikt handlar om betydligt mer än 100 år.

I remissvaret under respektive art pekar vi också på vikten av att beakta genetisk kontakt och problem med genetisk isolering från andra populationer österut även för björn, lo och järv. Den genetiska situationen för dessa arter är av samma principiella betydelse som för varg när ett referensvärde för gynnsam bevarandestatus ska sättas. Att vargstammen har sämre förutsättningar än andra arter (färre founders och mindre population) är inget skäl att bortse från de genetiska realiteterna med sannolik isolering från andra populationer österut när det gäller övriga arter.

Artens status i förhållande till art- och habitatdirektivet (sid. 57 för björn, 55 för lo och järv)

Det uppges i texten att EU-kommissionen tagit fram två olika riktlinjer för rapportering om arternas bevarandestatus. Men det bör lyftas fram att enligt regelverken ska varje fastställande av referensvärden för gynnsam bevarandestatus, liksom bedömning av föreliggande bevarandestatus, utgå från EU-kommissionens riktlinjer för artikel 17-rapporteringen¹. Det framgår klart i artikel 17-riktlinjerna (sid. 36-37) att dessa gäller före LCIE:s riktlinjer i de fall då det finns skillnader mellan de båda dokumenten. Texten måste kompletteras med en upplysning om att det finns skillnader i de två riktlinjerna och att det i sådana lägen är artikel 17-riktlinjerna som gäller. Det saknas en referens till artikel 17-riktlinjerna i Bilaga 1, EU-vägledning (sid. 86 för björn, 84 för lo, 79 för järv) som måste läggas till.

GEMENSAMMA SYNPUNKTER FÖRVALTNINGSPLANER ALLA ARTER

Allmänt om målen (björn sid 9-12, samt motsvarande texter för de andra arterna)

De svenska politiska målsättningarna skiljer sig från de målsättningar som anges i art- och habitatdirektivet vilket bör tydliggöras i förvaltningsplanerna, som under målen bör kompletteras med de målsättningar som Sverige juridiskt har att följa. Naturvårdsverkets sammanfattning av de politiska målsättningarna på sid 12 är bra, men återfinns inte i rovdjurspolitiska beslut. När det gäller utbredningsmålet saknas ett mål om genetisk konnektivitet med närliggande populationer. Definitionen av referensvärdet som ett ”minimum för att på lång sikt garantera artens livskraftighet” (sid 10) är felaktig och följer inte artikel 17-riktlinjerna. Referensvärdena får inte förväxlas med begreppet minsta livskraftiga population (mvp) och målsättningen i art- och habitatdirektivet syftar till mer än ett minimum. Ett återgivande av innebörden av referensvärdena för gynnsam bevarandestatus skall utgå från den ordalydelse som återfinns i art- och habitatdirektivets artikel 1: ”Bevarandestatusen anses ”gynnsam” när ”den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av dess livsmiljö”.

Övergripande principer (björn sid 13, samt motsvarande texter för de andra arterna)

Som övergripande princip (sid 13) omnämns en ekosystembaserad, adaptiv förvaltning. SRF håller med om att ekosystemperspektivet är viktigt, men efterlyser ett förtydligande av den praktiska innebörden av en ekosystembaserad förvaltning. I förvaltningsplanen för björn (s.48) får man intryck av att ekosystemperspektivet enbart innebär att man ska undersöka björnens predation på älg och ren. Vi menar att en förvaltning ur ett ekosystemperspektiv måste innefatta mer än att bara hänsyn till bytestammarna, samt att kunskapen om rovdjurens roll och potentiella roll i de svenska ekosystemen bör utvecklas mer för att komplettera de bristfälliga kunskaper som finns idag. I lodjurs- och järvplanerna finns detta utvecklat något bättre (sid 47, resp. sid 46), där det bland annat talas om ”interaktioner mellan lodjur och dess bytestdjur, samspel mellan olika rovdjur samt storskaliga samband”, samt att ”samspelet mellan järv, varg, lodjur, björn, ren, rådjur och älg behöver studeras”.

¹ Assessment and reporting under Article 17 of the Habitats Directive -Explanatory Notes & Guidelines for the period 2007-2012.

SRF skulle välkomna en konkret satsning på fortsatta studier om alla dessa komplexa samband och interaktioner i förvaltningsplanerna, samt en uttryckt ambition om att förvaltningen på sikt ska återspegla och hantera dessa samband genom en bättre samförvaltning av de olika arterna. Detta som ett led i en ekosystembaserad strategi för forskning och förvaltning.

Ersättning vid skada (sid 23 i samtliga planer)

Angående resonemanget om ersättningar för sekundära skador bör Naturvårdsverket på ett mer principiellt plan utreda vad som är rimligt att samhället ersätter och vad som bör betraktas som normal affärsrisk och ett egenansvar för tamdjursägare. Alla affärsverksamheter utsätts för risker och det är rimligt att även tamdjursägare omfattas av ett visst egenansvar då rovdjuren naturligt ingår i den svenska faunan. Det finns stöd för ett sådant tänkesätt i LCIE-riktlinjerna (sid.29-30) där man med en hänvisning till en tolkning av artikel 9 i Fågeldirektivet menar att ”mere nuisance and normal business risk should not fall under this derogation”.

Bristanalys (sid 24 i alla planerna)

Det måste ställas större krav på förebyggande åtgärder inom rennäringen och ges starkare incitament för detta. Nuvarande regelsystem motverkar viljan att satsa på åtgärder för att förebygga rovdjursskador på renar. Regeln bör ändras i syfte att på ett bättre sätt stimulera till förebyggande åtgärder i rennäringen. SRF ser detta som angeläget och stöder förslagen till förändrade regelverk så att bidrag för förebyggande åtgärder inom rennäringen inte dras av ersättningen för rovdjursförekomst.

Rapportering och utvärdering, bristanalys (björn sid 28-29,31, samt motsvarande för övriga arter)

Det är en stor brist att det inte finns något enhetligt system för registrering av jaktbeslut och utfall av jakt (gäller både skydds jakt och licensjakt). Det är även en allvarlig brist att det saknas kännedom om effekterna (såväl på skadenivån som på björnstammen) av den kraftigt utökade jakten på björn i renskötselområdet (björn sid 28). Det är vare sig acceptabelt eller i linje med lagstiftningen eftersom varje beslut ska bedömas på just de grunderna. En förutsättning för all jakt är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus, vilket innebär att det måste finnas underlag för hur jaktuttag påverkar stammarna samt om den utgör en lämplig lösning på det problem som ska lösas.

- SRF menar att Naturvårdsverket snarast bör ta fram en lösning för registrering av jaktbeslut och utfall för samtliga stora rovdjur. Detta kan inte anstå till 2014.
- Därutöver bör Naturvårdsverket snarast utveckla metoder för att följa upp och bedöma effekter av skydds jakt på såväl skadenivåer som på rovdjursstammarna.
- Årliga utvärderingar måste göras av alla arter hur såväl skydds- som licensjakt påverkar stammarnas status och utveckling.

SRF föreslår också att IT-lösningen byggas upp på ett sådant sätt att den även kan leverera underlag till rapporteringen om undantag från det strikta skydd som alla arterna åtnjuter, i linje med artikel 16(2) och 16(3) i EU:s art- och habitatdirektiv.

Etiska aspekter på rovdjursjakt – saknas i planerna

Vi efterlyser i kommande versioner av förvaltningsplanerna ett avsnitt om etiska aspekter på rovdjursjakt. SRF har med oro noterat att undantag från förbud används (motorfordon, belysning, sändarutrustning mm) i allt högre utsträckning samt att t.ex. orimligt långa jakttider kan medges. Vi menar att mycket av sådant som tillåts utsätter djuren för onödig stress och lidande och att man bör återgå till ett mer reglerat och etiskt tänkande i jakten. Fällfångst på lodjur är inte försvarligt och jakt sker idag under lodjurets brunsttid i mars trots att det enligt §4 Artskyddsförordningen (2007:845) inte är tillåtet att störa djur under parningstiden. Honor med ungar är ett annat problem som måste hanteras med etiska hänsynstaganden, liksom hundanvändningen vid rovdjursjakt. Frekventa skadeskjutningar, bomskott och bristfällig kunskap och utbildning i rovdjursjakt är andra aspekter som bör hanteras. Många människor som intresserar sig särskilt för rovdjur och erfarit hur jakten kan gå till i vissa fall kan bli starkt negativa till all form av jakt. Därför menar SRF att det är av stor betydelse hur jakten går till och att förvaltningen har allt att vinna på att hantera detta på ett föredömligt sätt.

Regionalt ansvar för förvaltningen (björn sid 33, samt motsvarande texter för de andra arterna)

SRF vill framföra några viktiga synpunkter på ambitionen med regionaliserad förvaltning rent allmänt. Vi menar att resonemangen kring lokal och regional förvaltning av de stora rovdjuren ofta baseras på vaga eller oklara föreställningar om vad regionaliserad förvaltning innebär. Ansvaret för de övergripande målen för rovdjursförvaltningen måste rimligtvis ligga på nationell nivå, eftersom Sveriges åtaganden om bevarande av biologisk mångfald enligt internationella åtaganden är nationellt. Regional förvaltning kan inte inbegripa möjligheter att frångå nationella mål, utan måste handla om att ge möjligheter till en regional och lokal flexibilitet inom ramen för, och som en del i arbetet, att uppnå nationellt satta mål. Detta bör klargöras i alla sammanhang där regionalisering av rovdjursförvaltning diskuteras. Det är Naturvårdsverkets uppgift, som nationellt ansvarig förvaltningsmyndighet, att aktivt vägleda, följa och agera om regionalt fattade beslut inte är förenliga med nationella mål och internationella åtaganden.

Det är också viktigt att ta frågan om legitimitet och delaktighet på stort allvar. Att definiera vem eller vilka intressen som är "berörda" av en viss fråga är inte okomplicerat, än mindre att avgöra vem eller vilka organisationer som legitimt kan företräda olika synsätt eller värderingar som förekommer bland befolkningen. Sannolikt finns i de flesta lokalsamhällen och i flertalet kontroversiella samhällsfrågor breda grupper med uppfattningar och värderingar som inte företräds av någon av de intresseorganisationer som är aktiva i frågan. Förvaltningsbeslut blir därför inte med automatik mer legitima eller väl förankrade hos lokalbefolkningen för att de flyttas från central nivå till partsammansatta organ på regional nivå. Gjorda utvärderingar av de länsvisa viltförvaltningsdelegationerna har exempelvis påvisat stora svagheter i detta avseende.

Dialog och delaktighet i förvaltningen, bristanalys (sid 39, 40 i förvaltningsplanerna)

SRF instämmer att det är en stor brist att information om jaktbeslut och utfall inte finns tillgängliga för berörda myndigheter, organisationer och allmänheten. Vi menar att det till och med är ett

demokratiproblem eftersom en granskning av myndigheternas beslut omöjliggörs, eller åtminstone försvåras kraftigt. Vi menar därför att detta bör åtgärdas snarast och inte kan anstå till 2014.

Rovdjursturism (sid. 63 för björn, 61 för lo, 59 för järv)

SRF vill framhålla att den gryende rovdjursturismen i Sverige är viktig och bör uppmuntras. Den bör integreras mer i förvaltningen och stödjas av denna på olika sätt, inte minst genom hänsyn till turistverksamhet i relation till rovdjursjakt. Klargöranden och en förenkling av regelverket kring rovdjursturism bör tas fram snarast så att rovdjursturismen ges bättre möjligheter att utvecklas till en intressant inkomstkälla för befolkningen i landets rovdjursbygder.

EU-lagstiftning (sid. 67 för björn, 65 för lo, 62 för järv)

Hänvisningen i sista stycket till LCIE-riktlinjerna och att undantag i linje med artikel 16(1)(c) eller (e) skulle kunna omfatta fall där jakt behövs för att få lokal acceptans är visserligen korrekt återgiven (sid. 55 i LCIE-riktlinjerna), men SRF menar att det är en vidlyftig tolkning av lagutrymmet. Det är tveksamt om tolkningen i LCIE-riktlinjerna att undantag enligt angivna artiklar skulle kunna omfatta fall där jakt behövs för att få lokal acceptans har stöd i de mer generella riktlinjer för strikt skyddade arter som EU-kommissionen tog fram i februari 2007².

² Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC

SYNPUNKTER PÅ FÖRVALTNINGSPLAN FÖR BJÖRN

Populationsmål, sid 10

SRF instämmer i att det är den gemensamma svensknorska björnpopulationen som ska nå upp till referensvärdet.

I) FÖRVALTNINGENS DELMÅL FÖR ATT NÅ POLITIKENS ... (BJÖRN), sid 15

Långsiktigt livskraftig stam med gynnsam bevarandestatus, sid 15

Tillräckligt stor stam och utbredning, sid 15

Trots att ett referensvärde för gynnsam bevarandestatus saknas hade det icke desto mindre varit värdefullt med en analys av hur björnstammen bör förvaltas i relation till den befintliga miniminivån, befintligt antal björnar och regeringens bedömning av att björnstammen inte bör minskas.

Björnstammen i Sverige uppskattades vid den senaste inventeringen 2008 till drygt 3200 björnar. I beslut 2011-05-05 fastställde Naturvårdsverket regionala miniminivåer för förekomsten av björn, vilka i norra rovdjursförvaltningsområdet uppgår till 75 föryngringar och i det mellersta till 32. Sammanlagt alltså till 107 föryngringar. Riksdagens miniminivå som sattes 2001, uppgår till 100 föryngringar (1000 björnar), vilket baserades på det antal björnar som man då bedömde att det fanns i landet. Därefter har arbetet med DNA-analyser av björnsplinning utvecklats. Även jägarnas ”björnobs” används nu som en helt ny metod i senare antalsberäkningar. Det är en stor diskrepans mellan den målsättning, som sattes på befintlig kunskap 2001 (1000 björnar) och det antal björnar (3200) som bedömdes finnas i landet 2008. Skillnaden uppgår till så mycket som 2200 djur, och den kan till väsentlig del tillskrivas ändrade och mer tillförlitliga metoder. Denna omständighet är anmärkningsvärd och kan inte bara förbigås i förvaltningsplanen utan måste tas hänsyn till i en adaptiv förvaltning. Vi återkommer till detta under avsnittet om populationsreglerande jakt.

Gynnsam bevarandestatus

På sid 46 uppges att björnen nyligen har lämnat den svenska rödlistan och att björnstammen” anses ha gynnsam bevarandestatus i landet” samtidigt som det sägs på flera ställen i förvaltningsplanen (sid 10 och 29) att björnstammen ska *bibehålla* gynnsam bevarandestatus. Detta ger intryck av att det redan finns fastställda referensvärden för björnstammen och att stammen på basis av dessa bedömts ha gynnsam bevarandestatus. Så är inte fallet. I 2010 års Rödlista har björnen klassificerats som livskraftig (LC), men det innebär inte att det per automatik är synonymt med att björnstammen har uppnått gybs. I EU-kommissionens “Note To The Habitats Committee”, från mars 2005 (DocHab-04-03/03 rev.3) uppges på sidan 4 att: “The fact that a habitat or species is not threatened (*i.e.* not faced by any direct extinction risk) does not mean that it is in favourable conservation status”. För att kunna göra en sådan bedömning krävs fastställda referensvärden.

Enligt Artdatabanken är motivet för bedömningen som livskraftig (LC) att den – *utan jakt* – har en *potential* att öka till över 2000 reproduktiva individer. Samtidigt bedöms, enligt samma källa, antalet reproduktiva individer vid en stam på 3200 djur vara omkring 1600. Eftersom jakten ökar mer än björnstammen tillväxer (Kindberg, sid 33 ”At the same time that the bear population has increased, harvest quotas have increased at an even higher pace”³) torde tillväxten i björnstammen inte längre vara ökande. Om så är fallet torde det innebära att antalet könsmogna individer inte ökat till 2000 såsom förutspått av Artdatabanken, vilket låg till grund för nedklassningen. Detta förhållande, sammantaget med det faktum att det är oklart om det finns genetiskt utbyte (se nedan) mellan den skandinaviska och den finsk-ryska björnstammen, indikerar att björnstammens bevarandestatus i dagsläget inte är klarlagd. Ordalydelsen ”bibehålla” bör därför ersättas med den korrekta ordalydelsen i art- och habitatdirektivet som är ”att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus”.

På grund av oklarheter med genetiska kontakten österut (och mellan populationerna) bör Naturvårdsverket, när referensvärdet för populationen ska sättas, enligt försiktighetsprincipen använda de genetiska tumregler som återges på sid 58 i planen för att bedöma björnstammens gynnsamma bevarandestatus och utgå från att björnstammen bör ha en effektiv populationsstorlek på minst 500. En sådan bedömningsgrund skulle innebära att referensvärdet för gynnsam bevarandestatus skulle ligga i bättre paritet med det faktiska antal björnar som finns i landet.

En högre målsättning än dagens 1000 björnar rimmar också väl med regeringens ambitioner i propositionen 2009 (prop. 2008/2009:210) om att ”*Det faktum att björnförekomsten i såväl det norra som det mellersta rovdjursförvaltningsområdet med bred marginal överstiger den nationella minimivån har inte inneburit omfattande konflikter eller problem. Totalt sett finns det inget behov av att minska björnstammen i dessa delar, i vissa regioner kan det dock finnas behov av att minska björnstammen*”.

Uppföljning av delmålet – långsiktigt livskraftig stam, sid 15

En angelägen åtgärd för att följa upp populationsmålet är att snarast göra en ny beräkning av björnstammen, eftersom ingen uppskattning gjorts sedan 2008, samt beräkna hur de senaste årens kraftigt ökande jaktuttag påverkat stammens utveckling. Vidare bör stammen inventeras med jämna mellanrum och alla jaktbeslut registreras och analyseras med avseende på vilken effekt jakten har på stammens utveckling. Se vidare under inventering sid 13 nedan. Mot bakgrund av bristanalysen (sid 45-46) förefaller bedömningen att den pågående övervakningen är tillräcklig som felaktig.

God genetisk status, sid 16

I planen uppges (sid 16) att det finns ”förhållandevis god kunskap om den skandinaviska björnpopulationens genetiska situation”, att den genetiska statusen är god, samt att det finns ett begränsat genetiskt utbyte mellan den skandinaviska björnpopulationen och den östliga Karelska populationen.

³ Monitoring and Management of the Swedish Brown Bear (*Ursus arctos*) Population. Jonas Kindberg, Faculty of Forest Sciences Department of Wildlife, Fish and Environmental Studies Umeå Doctoral Thesis Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå 2010.

Detta motsägs delvis av den information som ges längre fram (sid 45 och 55), med referens till flera nya studier, om att det är oklart hur stort det genetiska utbytet mellan den skandinaviska och den finsk-norsk-ryska björnpopulationen är, att nyare undersökningar tyder på att delar av björnstammen kan vara genetiskt isolerade, samt att det finns begränsningar och barriärer för genflöde och migration mellan östliga och västliga björnpopulationer i Norra Europa.

Uppgiften om att det finns genetiska skillnader mellan de huvudsakliga reproduktionsområdena, men att det finns ett omfattande genflöde mellan de två genetiska linjerna i landet (sid 55), är otillräcklig och motsägs av andra bedömningar. Exempelvis har Länsstyrelsen i Jämtlands län nyligen (2012) bedömt det som tveksamt att de två delpopulationerna har vuxit ihop, med anledning av att det finns få honor i de centrala delarna av länet⁴. Därför behövs mer utförlig information, med referenser till beskrivningen av de genetiska förhållandena mellan de olika delpopulationerna.

Trots att den södra genetiska linjen av björnstammen är den minsta och mest hotade i Europa bedöms detta faktum inte vara skäl för någon differentiering av förvaltningen för två linjerna (sid 45), vare sig när det gäller strategier för bevarande eller jakt. Konstaterandet att de två björnpopulationerna kan förvaltas som en enhet styrks inte på något begripligt sätt av den referens (Första rovdjursutredningen) som uppges som stöd för detta. Förhållandet mellan de olika delpopulationerna bör belysas bättre och en mer utförlig motivation ges till varför inga särskilda förvaltningsåtgärder anses nödvändiga.

SRF förslår att följande tas upp under ”åtgärder” eftersom det är viktigt för hur björnstammens gynnsamma bevarandestatus ska bedömas:

- att björnstammens (inklusive delpopulationer) genetiska status klargörs bättre, samt fortsatt övervakas aktivt med mer regelbundna data om det genetiska utbytet mellan de olika delpopulationerna samt mellan de östliga och västliga björnpopulationerna.

Minskade skador, sid 16

Om det ska vara meningsfullt att ha som mål att björnskadorna ska minska bör en målsättning anges i förhållande till befintliga skador. Skador orsakade av björn är av relativt liten omfattning, vilket konstateras i förvaltningsplanen (sid 61). Antalet björnangrepp på tamdjur (huvudsakligen får) exklusive ren ligger på mellan 10-30 angrepp årligen och 357 djur har angripits mellan 2008-2011, vilket är lika med 89 djur årligen. De skador som björnstammen orsakar är alltså av liten omfattning både i faktiskt antal och i relation till stammens storlek. Vi efterlyser ett resonemang om vilka skadenivåer på tamdjur som kan anses vara acceptabla/hanterbara såvida dagens nivåer inte är det. Detsamma gäller för lodjur utanför renskötselområdet.

När det gäller personskador av björn måste en ambition om att minska dessa utgå från en analys av de situationer som orsakar skadorna, vilket oftast inbegriper en jaktsituation och hundar (se referens till SOU 2007:89 nedan under skador av björn).

⁴ Länsstyrelsen Jämtland. Beslut om licensjakt efter björn i Jämtlands län 2012, 2012-06-20, Dnr. 218-4609-2012.

II) FÖRVALTNING FÖR ATT NÅ MÅLEN (BJÖRN), sid 19

Ett avsnitt om bevarandeåtgärder- och relevanta jaktstrategier saknas

Det saknas ett avsnitt i planen som beskriver hur björnstammen ska bevaras och hur jakten ska utformas för att i mesta möjliga mån bevara en vital och livskraftig björnstam i landet. Eftersom åtgärder som vidtas i enlighet med art- och habitatdirektivet skall syfta till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus, bör detta återspeglas i förvaltningsplanen. Planen måste också innehålla bevarandeariktade- samt etiska riktlinjer för vad som är en god förvaltning av björnstammen. Det finns goda kunskaper som grund för detta.

På sidan sid 54 uppges att ”De viktigaste dödsorsakerna bland vuxna björnar är legal jakt och illegal jakt”. Den kraftigt ökade licensjakten under senare år – som innebär en ökning med 130 % på sex år (2006-2012) - kommenteras inte med en enda mening i planen utan redovisas bara i ett diagram. Det är väl känt att björnstammen, i likhet med övriga stora rovdjur, är känslig för jakt och att effekterna har fördröjd verkan. Det är också väl dokumenterat att olika jaktstrategier påverkar björnstammen på olika sätt, vilket det Skandinaviska Björnprojektet vid flera tillfällen redovisat. Jakten påverkar, utöver den direkta populationsminskningen, även populationens sammansättning såsom åldersstruktur och könsfördelning, och därigenom viktiga parametrar som reproduktion och överlevnad. Några exempel (utdrag ur Kindberg 2010) ⁵ :

- “*The presaturated dispersal in brown bears is one explanation for the fast expansion of the brown bear population, but if females are harvested in the expansion areas this can effectively stop the expansion*”, (p. 33).
- “*A female that is disturbed during the denning period and leaves its den has a higher chance of losing its cubs*”, (p. 27).
- “*At the same time that the bear population has increased, harvest quotas have increased at an even higher pace. The effect of hunting cannot be seen immediately, as the effects of reduced reproduction or infanticide take time to come into effect*”, (p. 33).

Det finns fler exempel av intresse, som t.ex. effekterna av att skjuta dominant björnhannar i ett område, vilket kan leda till ökad infanticid, effekterna av att skjuta reproduktionsdugliga björnhonor mm. En ökad jakt på reproduktionsdugliga björnar påverkar stammens tillväxt negativt. Redan vid hittillsvarande björnjakt fälls en, enligt vår bedömning, oproportionerligt stor andel könsmogna björnar i vissa län.

Det bör anges hur regelbundna uppföljningar av jakt ska utföras samt hur man hanterar eftersläpande effekter av jaktuttag. Även riktlinjer för etiska aspekter på jakt och olika jaktmetoder bör anges i planen.

⁵ Monitoring and Management of the Swedish Brown Bear (*Ursus arctos*) Population. Jonas Kindberg, Faculty of Forest Sciences Department of Wildlife, Fish and Environmental Studies Umeå Doctoral Thesis Swedish University of Agricultural Sciences, Umeå 2010.

Skadeförebyggande åtgärder och ersättning björn, sid 21

SRF anser att ersättningen för björn ska vara förekomstbaserad och inte arealbaserad, som är fallet idag.

Inom björnförvaltningen är det särskilt angeläget att utveckla effektiva åtgärder mot björnpredation på renkalvar. Naturvårdsverket bör i förvaltningsplanen förespråka försök i större skala med kalvning, i hägn i samråd med ansvariga myndigheter. De erfarenheter som finns från finsk renskötsel, där metoden tillämpats under årtionden, bör vara vägledande i detta arbete. I sammanhanget är det viktigt att beakta att björnarna i renskötselområdet främst utgör ett hot mot spädkalvar under en begränsad tid av året. Björnförekomsten i fjällsamebyarna har varit och är generellt sett svag och ojämn, varför generaliseringar utifrån de nu aktuella björn/renstudierna i två skogssamebyar i Norrbotten inte kan göras för hela renskötselområdet.

Populationsreglerande jakt – licensjakt, sid 29

Under rubriken ”Jaktens genomförande” står (sid 30) att ”Jaktens omfattning ska syfta till att uppfylla de mål som är satta i länens regionala förvaltningsplaner för björn”. De regionala mål, som Naturvårdsverket fastställt, uppgår sammanlagt till 107 föryngringar medan det de facto torde finnas drygt 300 föryngringar av björn landet. **SRF reagerar starkt mot ett sådant syfte med jakten eftersom det skulle innebära en möjlig avskjutning av björnstammen med två tredjedelar av stammen. Ingenstans i de politiska målsättningarna står det att en sådan strategi för björnstammen eftersträvas. Tvärtom så är 100 föryngringar en miniminivå som inte får underskridas och inte en maximinivå.**

I regeringens proposition (prop. 2008/2009 210) finns klart uttalat att - trots att björnförekomsten med bred marginal överstiger miniminivån - har det inte inneburit omfattande konflikter eller problem, samt att det inte finns något behov av att minska björnstammen (återges på sidan 10 i förvaltningsplanen). I 2001 års riksdagsbeslut anges att: ”Miniminivån anger vilken förvaltningsstrategi som bör tillämpas och är inte ett mått på vilket antal individer som är önskvärdt av en art. Målet för förvaltningen är att arterna skall öka i antal utöver respektive miniminivå, till sådana nivåer att de med större säkerhet långsiktigt kan bevaras i den svenska faunan”. Detta återges också i förvaltningsplanen (s 9), men tycks inte ha kopplats samman med strategin för björnförvaltningen.

Under rådande förhållanden och utan klara riktlinjer från Naturvårdsverket finns det en risk att björnstammen kommer att minskas i landet. Bland annat sätter de flesta län inte bara miniminivåer utan även *maximinivåer* i sina förvaltningsintervall för den regionala björnförekomsten, ett begrepp som inte förekommer i den nationella rovdjurspolitiken. Det saknas också en lättillgänglig översikt över länens minimi- och maximinivåer samt förvaltningsintervall mm, vilket gör det besvärligt att få en tydlig bild över situationen. Det är viktigt att Naturvårdsverket som ytterst ansvarig för den nationella rovdjurspolitiken visar vägen i den nationella förvaltningsplanen och tydligt anger för länen att det är *miniminivåer* som gäller, samt att det inte finns någon politisk viljeinriktning om att björnstammen i landet ska minskas. Syftet med jakten måste därför ändras i förvaltningsplanen.

De anledningar som uppges för licensjakt på björn är följande:

* acceptans för björnen och rovdjurspolitiken

SRF känner inte till att det finns något dokumenterat stöd för att det finns ett samband mellan jakt på björn och acceptans för arten. Acceptansen för björn är hög och det finns ingen stark opinion mot att minska björnstammen, vilket tydligt återges i förvaltningsplanen (sid 59) med uppgifter om att 64-80% av befolkningen är positivt inställda till björn, samt att befolkningen generellt (med vissa undantag) blivit mer positivt inställd till arten med åren.

* att nå en jämnare fördelning av stammen

Det är oklart på vilket sätt stammen behöver fördelas jämnare och på vilket sätt jakt ska bidra till detta. Ingenstans i förvaltningsplanen finns uppgifter om att björnstammen är särskilt tät i något område och att just tätheten orsakar särskilda problem.

* långsiktig förebyggande verktyg för att minska behovet av skyddsjakt

Med tanke på de både faktiska och, i relation till björnstammens storlek, mycket blygsamma skador som denna art åsamkar, förefaller det högst oklart på vilket sätt en allmän licensjakt ska bidra till att minska behovet av skyddsjakt. Med en björnpopulation på ca 3 000 individer, måste det antal angrepp (10-30) som redovisas betraktas som mycket låga. Utslaget på hela populationen är det färre än 1 % av landets björnar som är inbegripna i dessa angrepp årligen - sannolikt betydligt färre, eftersom samma individ ofta står för fler angreppstillfällen. I de fall när särskilda björnindivider ställt till med oproportionerligt stor skada är riktad skyddsjakt den i särklass mest effektiva åtgärden, vilket också tillämpats i allt högre omfattning under de senaste åren i flera län.

Det finns således ingen anledning till omfattande jakt på björn för att reducera skador. Detta gäller generellt, möjligen med undantag för vissa områden i vissa samebyar, där skyddsjaksinstrumentet i så fall ska användas. Som exempel kan nämnas att det är svårt att se vilken skadeförebyggande effekt som uppnåtts av att 32 björnar skjutits *utanför* åretruntmarkerna och kalvningslanden i årets björnjakt i Norrbotten. Argumentet bör strykas ur förvaltningsplanen.

Därutöver kan SRF inte se att någon av de ovan angivna anledningarna för licensjakt utgör relevanta skäl för att åberopa något undantag i art- och habitatdirektivet. Noteras bör även att beslut om licensjakt får fattas under förutsättning att det inte finns någon annan lämplig lösning. Vilka andra lämpliga lösningar än licensjakt saknas till de ovan angivna skälen eftersom både förebyggande åtgärder och skyddsjakt står till buds?

Några principer för jakt som SRF anser bör lyftas fram i planen

* En viktig huvudprincip bör vara att alla djur som fällt i skyddsjakt avräknas från tilldelningar i licensjakt. Gäller även järv och lodjur.

* Licensjakt efter björn och övriga rovdjur ska vara avgiftsbelagd för jägaren för att helt eller delvis täcka samhällets kostnader (i likhet med vad som gäller för licensjakt efter älg, och kronhjort). Gäller även järv och lodjur.

* Att länsstyrelserna *rekommenderar* avlagt prov för Björnpasset innan björnjakt (sid 77) räcker inte. Mot bakgrund av de mycket omfattande skadeskjutningarna är ett system med frivillig övnings-skjutning på björn otillräckligt. SRF menar därför att myndigheterna i sina beslut om licensjakt måste ges mandat att ställa krav på obligatorisk utbildning, godkända skjutprov samt licensiering av björnjägare.

* Det räcker inte med endast en *rekommendation* att hundarna inte byts under jakten. Det ska av etiska skäl vara ett krav då en jakt med få hundar är att föredra ur ett etiskt perspektiv. Björnar är inte uthålliga för stress under längre tid. Enligt 27 § i jaktlagen ska jakt bedrivas på så sätt att viltet inte utsätts för onödigt lidande. En utvärdering av hundanvändning vid björnjakt måste ske, där ny teknik (fysiologiska sändare) används för att mäta stresspåverkan.

* Jakt efter björn ska inte tillåtas omedelbart före och under ideperioden.

* SRF menar att förbudet mot jakt vid åtel ska bestå (s. 30). Vi ser inte att det tillkommit några nya avgörande argument för jakt vid åtel i de utredningar som gjorts eller av den försöksverksamhet som tillåtits, varför det vare sig finns skäl till att tillåta fortsatt åteljakt eller försöksverksamhet. Åteljakt kommer sannolikt att öka s.k. troféjakt, vilket innebär att antalet fällda äldre köns mogna björnar ökar.

Delegering av beslut om skydds- och licensjakt, sid 35

Mot bakgrund av vad som uppges på sid 28 (om bristen på registrering och uppföljning av jaktbeslut), samt det faktum att det inte gjorts någon populationsuppskattning av björnstammen sedan 2008 förefaller påståendet på sid 35 om att Naturvårdsverket fortlöpande bedömer om länsstyrelsens jaktbeslut försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus som oriktigt. Inte minst eftersom licensjakten därefter ökat kraftigt.

Vad som avses med förvaltningsmål och förvaltningsintervall på sid 36 bör förtydligas. Som påpekats tidigare saknas uppgifter om de regionala målsättningarna och vi menar att det vore en stor fördel om dessa redovisas i den nationella planen för att ge en lättfattlig överblick av hur den regionala förvaltningen är upplagd och harmoniserar med den nationella.

III) UPPFÖLJNING AV FÖRVALTNINGEN OCH ... (BJÖRN), sid 43

Inventering av björnstammens storlek, utbredning och utveckling, Bristanalys, sid 45

SRF instämmer i NVs bristanalys (sid 46) att det behövs ”detaljerade och aktuella data om björnstammen, dess utbredning, sammansättning och utveckling” och anser att de kompletterande åtgärder som beskrivs på sid 46 är mycket viktiga.

Mot bakgrund av den kraftigt ökande licensjakten på björn under senare år måste effekterna av jakt efter björn analyseras regelmässigt. Det är en brist att så inte skett. Naturvårdsverket bör ge Skandinaviska Björnprojektet i uppdrag att ta fram en ny populationsuppskattning redan under vintern/våren 2013, baserat på befintligt material, eftersom:

- det är nödvändigt att nästa års jaktuttag beräknas på grundval av faktiska data om populationens utveckling.
- det måste finnas en färsk uppdatering av björnstammens aktuella status inför rapporteringen till EU-kommissionen i juni 2013 enligt direktivets artikel 17.

Därefter bör populationsuppskattningar göras på regelbunden basis minst vart femte eller sjätte år, och i tidsmässig fas med rapporteringen i linje med artikel 17 i art- och habitatdirektivet.

Björnstammens utveckling och storlek, sid 50

Uppgiften (sid 52) att ”den sammanlagda skandinaviska populationen bedömdes vara cirka 3400 individer år 2011” är *felaktig* och ska vara 2008. Uppgiften anges med referens till rovdjursutredningens delbetänkande i vilket utredningens bedömning grundar sig på en uppgift i Kindberg (2010) där det uppges att bedömningen härrör från 2008. Det bör även anges att populationsuppskattningen 1997 på 1000 individer högst sannolikt var en underskattning eftersom det vid den tiden inte fanns tillförlitligare beståndsuppskattningar för björn.

Skador orsakade av björn, sid 60

I samband med angrepp på människor är det angeläget att uppge i vilka situationer björn angripit människor. Uppgifter i den förra rovdjursutredningen (SOU 2007:89, sid 204-205) visar att under tiden 1976-2004 har 22 människor skadats av björn i Sverige och en dödas (2004), varav 19 (86 %) var jägare, i 15 (68 %) fall förekom skottlossning och i 9 (41 %) fall var hund närvarande. Flertalet fall inträffade under en aktiv jaktsituation och övriga tre var personer som råkat överraska en hona med ungar. Under år 2007 inträffade två allvarliga händelser med björnar inblandade då en person dog och två blev skadade. I samband med dödsfallet kan tillgång till åtel varit bidragande. De två skadade personerna var jägare och hund närvarade.

Björnens påverkan på viltstammarna, sid 63

Björnen är omnivor och de svenska björnarna lever till större delen av vegetabilisk föda (14-30% av det totala energiintaget kommer från klövvilt, Dahle et al. 1998 ⁶), samt vistas i ide 6-7 månader om året, vilket gör att artens predation på vilt är begränsad. Den sker framförallt under vissa perioder på året, främst under våren och försommaren. Dessa fakta bör framgå i förvaltningsplanen. Det sista stycket i avsnittet bör strykas eftersom björnens predation på vilt inte är något juridiskt relevant skäl för att bedriva licensjakt på björn.

⁶ Dahle, B., Sørensen, O.J., Wedul, H., Swenson, J.E. & Sandegren, F. (1998) The diet of brown bears in central Scandinavia: effect of access to free-ranging domestic sheep. *Wildlife Biology* 3, 147-158.

SYNPUNKTER PÅ FÖRVALTNINGSPLAN FÖR LODJUR

Populationsmål, sid 10

Uppgiften om att den svenska lodjursstammen är en del av en gemensam svensknorsk-nordfinsk lodjurspopulation och att det är antalet lodjur i hela denna population som ska nå upp till referensvärdet är felaktig och rimmar inte med vad som uppges under avsnitten om genetik på sid 16, 45, 53 och 54. På dessa sidor uppges att det finns genetiska problem och att det saknas verifierade uppgifter om ett konstaterat genetiskt utbyte mellan den Skandinaviska populationen och den finsk-ryska (se vidare nedan under genetik), samt att detta måste redas ut innan ett referensvärde kan sättas. I avsaknad av konstaterat genetiskt utbyte mellan den Skandinaviska och den östliga populationen är det Sveriges del av referensvärdet för den *skandinaviska* lodjurspopulationen som är det antal djur som ska nå upp till referensvärdet för populationen för Sverige.

Det är för övrigt otympligt att behöva ta del av olika aspekter på den genetiska situationen på flera olika ställen i planen (gäller samtliga planer), allt detta bör samlas under ett ställe och sedan refereras till på andra ställen.

I) FÖRVALTNINGENS DELMÅL FÖR ATT NÅ POLITIKENS... (LODJUR), sid 15

Långsiktigt livskraftig stam med gynnsam bevarandestatus, sid 15

Tillräckligt stor stam och utbredning, sid 15

Trots att ett referensvärde för gynnsam bevarandestatus (gybs) saknas hade det varit värdefullt med en analys av hur lodjursstammen bör förvaltas i relation till den variabla miniminivån (250-300) och övriga politiska riktlinjer för olika områden.

En uppenbar strävan i förvaltningsplanen är att hålla lodjurspopulationen på 250 föryngringar, trots att detta inte är uttryckt som någon strävan i propositionen utan som en tillfällig *möjlighet* tills dess att utredningen om målnivåer är färdig (vilket den varit sedan i april 2012). Den ”ordinarie” miniminivån är fortfarande 300 föryngringar, men denna ambitionsnivå lyser helt med sin frånvaro i planen. Att riktlinjerna i propositionen uttrycks som en *möjlighet* stöds av ett påpekande som Länsstyrelsen Örebro gjort i ett yttrande från 2009⁷, i vilket Länsstyrelsen menar att propositionen lämnar tolkningsutrymme när det gäller målsättningen för lodjursstammen enligt följande: ”Propositionen föreslår att lodjursstammen får minska inom renskötselområdet. Proposition föreslår även att minskningen av lodjursstammen i renskötselområdet inte nödvändigtvis ska motsvaras av samma ökning utanför renskötselområdet. Samtidigt föreslår regeringen i propositionen att lodjursstammen kan tillåtas minska i mellersta förvaltningsområdet med hänsyn till det samlade rovdjurstrycket och vikande stammar av bytesdjur” (Länsstyrelsens understrykningar). Även Naturvårdsverket har, i ett

⁷ Länsstyrelsen Örebro, YTTRANDE om lojakten 2009, 2010-01-13 Dnr: 5118-00150-2010.

beslut från oktober 2012⁸, tolkat propositionen annorlunda än vad som framkommer i förvaltningsplanen. I beslutet säger verket att: ”Riksdagen har beslutat om att lostammen tillfälligt får variera ned till en miniminivå på 250 årliga föryngringar av lodjur. **Det innebär att förvaltningen ska sträva efter att stammen ska ligga över denna nivå**”.

Trots denna uppenbara flexibilitet i propositionen saknas ett resonemang i planen om den tillfälliga miniminivån på 250 föryngringar och den fastställda miniminivån på 300 föryngringar. Den förra uttryckts i propositionen som att den ”kan variera ned till 250”, men har i praktiken och i förvaltningsplanen blivit *en ny permanent miniminivå*, som dessutom hanteras som en *maximinivå*. Vi återkommer till detta under avsnittet om populationsreglerande jakt.

Detta är otillfredsställande och dessutom tvivelaktigt i förhållande till angivelserna i propositionen där det explicit står att den kan variera ned till 250 ”under förutsättning att spridningen fortsätter i södra Sverige och att lodjursstammens bevarandestatus inte äventyras”. Spridningen söderut gå långsammare än förväntat och ligger ännu långt under (13,5 föryngringar 2012) den regionala miniminivån på 38 föryngringar, vilket det måste tas hänsyn till. Hur artens gynnsamma bevarandestatus påverkats av den genomförda minskningen av stammen (ett villkor i propositionen) går inte att uttala sig om eftersom referensvärdet för gybs inte är fastställt. SRF finner att förvaltningsplanen gör en alltför rigid tolkning av den politiska målsättningen och att planen bör kompletteras med ett flexiblare resonemang i enlighet med vad vi anförde ovan.

Gynnsam bevarandestatus

På grund av oklarheter med den genetiska kontakten österut (se nedan) bör Naturvårdsverket använda de genetiska tumregler som återges på sid 58 i planen för att bedöma referensvärdet för gynnsam bevarandestatus och utgå från att lodjursstammen bör ha en effektiv populationsstorlek på minst 500. Det vore i linje med de försiktighetsprinciper som bör beaktas vid förvaltning av strikt skyddade arter. På bl.a. sid 10 och 29 står att lodjursstammen ska ”bibehålla” gynnsam bevarandestatus, vilket ger intryck av att arten redan har ett fastställt värde för gybs. Korrekt ska vara uppnå (återställa) eller bibehålla en gynnsam bevarandestatus.

God genetisk status, sid 16

Det konstateras på flera ställen att det finns dåliga kunskaper om den skandinaviska lodjurspopulationens genetiska situation, inklusive om det genetiska utbytet med Finland/Ryssland. På basis av de uppgifter som redovisas i planen styrks inte att det finns ett kontinuerligt genetiskt utbyte mellan den skandinaviska och den finskryska lodjurspopulationen varför det inte bör uttryckas som om så vore fallet på sid 10 och sid 52. Det uppges att den genetiska variationen hos lodjuren i Skandinavien är lägre än hos lodjur från bl.a. Finland och att detta tyder på att populationen varit isolerad (sid 53)

⁸ Naturvårdsverket.BESLUT 2012-10-25, NV-07301-12. Överlämnande av rätt att besluta om skydds jakt efter lo till länsstyrelserna i det Södra rovdjursförvaltningsområdet.

från den större östliga populationen. Även om det förekommer ett fåtal invandrande djur österifrån (sid 54) säger det inget om huruvida det verkligen finns ett reproduktivt genetiskt utbyte. Det uppges även att inavel konstaterats i olika områden i Sverige (s. 54), och att fysiska förändringar konstaterats. Dessa uppgifter tyder sammantaget på att det verkar finnas genetiska problem i lodjursstammen och att det är inte är osannolikt att den Skandinaviska lodjurspopulationen är tämligen genetiskt isolerad även idag.

På sid 16 sägs att en närmare kartläggning av det genetiska utbytet bör göras innan delmålet ”långsiktigt livskraftig stam med gynnsam bevarandestatus” konkretiseras. På sid 45 uppges att ”Bland annat är kunskapen om det genetiska utbytet med Finland begränsad, vilket är till nackdel när populationens utbredning och genetiska status ska bedömas”. Dessa konstateranden resulterar dock inte i förvaltningsplanen i någon mer djupgående satsning på att ta reda på mer om lodjurets genetiska situation (annat än DNA-prover från fällda lodjur i Norrbotten). SRF anser att en åtgärd bör vara att initiera bättre samarbete med Finland samt att lägga upp ett övervakningsprogram för lodjurens genetik på samma sätt som finns för järv (NINA i Norge) och varg idag.

II) FÖRVALTNING FÖR ATT NÅ MÅLEN (LODJUR), sid 19

Ett avsnitt om bevarandeåtgärder- och relevanta jaktstrategier saknas

På samma sätt som för björnstammen, saknas ett avsnitt i planen som beskriver hur lodjursstammen ska bevaras och hur jakten bör utformas för att i mesta möjliga mån bevara en vital och livskraftig lodjursstam i landet. Eftersom åtgärder som vidtas i enlighet med art- och habitatdirektivet skall syfta till att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus, bör detta återspeglas i förvaltningsplanen. Planen bör också innehålla bevarandeariktade- samt etiska riktlinjer för vad som är en god förvaltning av lodjursstammen.

På grundval av den senaste populationsuppskattningen (2010/2011) vilken gav genomsnittligt antal på 257 föryngringar, och årets inventeringsresultat av 243 kända föryngringar förefaller lodjurspopulationen ligga på ungefär 250 föryngringar, även om den senaste inventeringen var osäker⁹. I ett delegeringsbeslut från oktober 2012¹⁰ skriver Naturvårdsverket att ”Trenden visar en minskning av lostammen. Som orsak till denna minskning diskuteras det höga jakttrycket under åren 2009 och 2010 samt en mättnad av lostammen i vissa län i Mellansverige.”

Figur 1 på sid 50 i förvaltningsplanen visar att lodjursstammen minskat från drygt 360 föryngringar 1998 till 277 år 2011, samtidigt som de senaste siffrorna antyder en minskning till omkring 250 föryngringar för 2012. Det kan innebära en minskning med 110 föryngringar eller med 30 % på 14 år. Av den jaktstatistik som SRF har sammanställt framgår att under fem år – från 2005 till 2010 – har antalet fällda lodjur ökat 10,5 gånger (från 14 till 162). Tilldelningen har under samma period ökat 12

⁹ Resultat från inventering av lodjur i Sverige vintern 2011/2012, Version 1.2, Utgivningsdatum: 2012-11-16, Författare: Andreas Zetterberg och Linn Svensson, Viltskadecenter.

¹⁰ Naturvårdsverket.BESLUT 2012-10-25, NV-07301-12. Överlämnande av rätt att besluta om skydds jakt efter lo till länsstyrelserna i det Södra rovdjursförvaltningsområdet.

gångar (från 16 till 209) och låg 2010 på den i särklass högsta nivån sedan 1995. Lägre jaktkvoter gavs inför jakten 2011 och 2012.

I anslutning till fig. 2 på sid 51 uppges att ”Jakt är den främsta dödsorsaken hos vuxna lodjur”, utan vidare kommentarer. Vare sig jakten på lodjur eller på lodjurens bytesdjur rådjuren nämns som faktorer av betydelse för artens utbredning i landet. Vi saknar en redovisning och ett resonemang om vad olika jakttryck under åren inneburit för stammens utveckling och tillbakagång, trots att det finns goda data om detta. Tillgänglig information bör återges i förenklad form för att visa på sambanden mellan olika jakttryck och populationsutvecklingen. Vi saknar också en redovisning av jaktens uttag av rådjur och dovhjort samt hur stort jaktuttaget är i relation till lodjurens bytestag.

På sid 50 uppges att ”För närvarande minskar lodjurspopulationen eller är stabil inom 80 procent av sitt svenska utbredningsområde”, vilket torde innebära att lodjursstammen som helhet minskar inom 80 % av sitt utbredningsområde. Samtidigt konstateras på annat ställe i planen (s 17) att spridningen söderut fortsatt går långsamt. Uppgiften på sid 53 i förvaltningsplanen låter nästan som ett önsketänkande; nämligen att lodjurs-populationen *förväntas* öka precis lika mycket i det södra området som den förväntade minskningen inom det övriga utbredningsområdet är. Texten bör kompletteras med ett tillägg från originalkällan (Andrén et al 2010) om att ”prognosen är givetvis väldigt osäker”, samt att detta bör föranleda försiktighet vid framtida jaktuttag.

Populationsreglerande jakt – licensjakt, sid 28

Jaktens genomförande, sid 29

På samma sätt som för björnstammen uppges att: ”Jaktens omfattning ska syfta till att uppfylla de mål som är satta i länens regionala förvaltningsplaner för lodjur”. Vi reagerar även på denna skrivning mot bakgrund av att Naturvårdsverket fastställt 250 föryngringar som miniminivå för de tre förvaltningsområdena sammanlagt. Ett sådant syfte med jakten tyder på ytterligare ett bestående av att *den tillfälliga miniminivån* förvandlats till en *permanent maximinivå* som ska gälla fram till 2017. Eftersom begreppet miniminivåer är vägledande för rovdjurspolitiken bör populationsreglerande jakt bestämmas utifrån skadebilden. I propositionen från 2001 (2000/01:57, sid 26) anges att ”Miniminivån anger vilken förvaltningsstrategi som bör tillämpas och är inte ett mått på vilket antal individer som är önskvärdt av en art”.

När det gäller licensjakt utanför renskötselområdet kan inte SRF se att det finns något skaderelaterat behov som inte kan tillgodoses med skydds jakt. Vi vill erinra om att lodjurens predation på rådjur är inte är något giltigt skäl i jaktlagstiftningen för licensjakt, vilket antyds på sid 61. Att använda licensjakt som verktyg för att minska behovet av skydds jakt förefaller inte som en rimlig strategi. På basis av Viltskadecenters statistik över antalet årliga angreppstillfällen under senare år med en lodjurspopulation på ca 1 500 individer innebär det att ca 3 % av individerna är inbegripna i dessa angrepp. Sannolikt färre eftersom samma individ står för upprepade angrepp. För att reducera skador är riktad skydds jakt det mest effektiva instrumentet.

SRF menar också att större restriktivitet måste tillämpas beträffande jakttilldelningar i lodjurets spridningsområden mot det södra rovdjursförvaltningsområdet, där Örebro län sannolikt utgör det strategiskt mest viktiga länet.

Populationsreglerande jakt - Bristanalys, sid 30

Höstjakt på lodjur. SRF vill understryka att tidigare (fram till 1980-talet) tilläts jakt efter lodjur under december och januari månader. Det resulterade i att moderlösa ungar (7-8 månader gamla) omhändertogs och avlivades. Av dessa skäl senarelades jakten. Det är idag inte försvarbart att införa höstjakt efter lodjur ens om honor med ungar då ska undantas. Med tanke på att jakttillsynen i vårt land är obefintlig och att ingen myndighet har ett uttalat ansvar för jakttillsynen förväntar sig SRF att ett sådant förslag rimligen bara är ett hugskott!

SRF anser att det saknas godtagbara skäl att tillåta fällfångst av lodjur och att nackdelarna med skadade djur överväger starkt.

Regionalt ansvar - Delegering av beslut om skydds- och licensjakt, sid 35

Mot bakgrund av vad som uppges på sid 28 (om bristen på registrering och uppföljning av jaktbeslut), samt det faktum att lodjurstammens gybs inte är fastställd förefaller påståendet på sid 35 om att Naturvårdsverket fortlöpande bedömer om länsstyrelsens jaktbeslut försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus oriktigt.

III) UPPFÖLJNING AV FÖRVALTNINGEN OCH...(LODJUR), sid 43

Lodjurens påverkan på viltstammarna, sid 60

På sid 19 uppges att ”I mellersta området är lodjurens påverkan på rådjursstammen av central betydelse”, vilket vi menar kräver en utförligare förklaring. Att jägare och markägare upplever att rådjursjakten påverkas negativt av lodjurens predation är sannolikt den största anledningen till konflikter mellan människa och lodjur utanför renskötselområdet, vilket bör återspeglas bättre förvaltningsplanen. En egen rubrik om konflikter och konflikthantering vore av värde.

Vi anser även att det vore av värde att återge en ungefärlig kvantifiering av lodjurens predation på rådjur och dovhjort i jämförelse med en mänskliga jaktuttaget för att ge en bild över situationen. I länen har miniminivåerna för lodjur diskuterats utifrån de bärkraftsstudier som gjorts för lodjur och uppskattningar gjorts hur stor del av rådjursstammen som utifrån detta går till lodjuren och hur stor del som blir över till jakt. SRF efterlyser ett principiellt resonemang om detta. Det är också angeläget att befintliga bärkraftsstudier ses över och kompletteras samt att nya studier görs över betydelsen av alternativa bytesdjur för lodjurstammen vid låga rådjurstätheter. Uppdraget på sid 48 om att sammanställa den aktuella kunskapen om lodjurspredation på rådjur bör kompletteras med alternativa bytesdjur, inklusive den i delar av Sydsverige kraftigt ökande dovhjortstammen.

SYNPUNKTER PÅ FÖRVALTNINGSPLAN FÖR JÄRV

I) FÖRVALTNINGENS DELMÅL FÖR ATT NÅ POLITIKENS... (JÄRV), sid 15

Långsiktigt livskraftig stam med gynnsam bevarandestatus, sid 15

Tillräckligt stor stam och utbredning, sid 15

I förvaltningsplanen bör noteras att Fenno-skandien, sett i ett Europaperspektiv, har ett särskilt ansvar för järven som art. På sid 61 står, helt riktigt, att järven finns upptagen i Art- och habitatdirektivets bilaga 2. Men det bör förtydligas att järven är en s.k. prioriterad art ”för vilkas bevarande gemenskapen har ett särskilt ansvar med hänsyn till den andel av deras naturliga utbredningsområde som ligger inom det territorium som anges i artikel 2”.

God genetisk status, sid 15

Det är korrekt att järvens bevarandestatus påverkas av vilken kontakt det finns mellan de olika delpopulationerna, men påståendet på sid 15-16 om att det finns god kunskap om detta är något missvisande och bör förtydligas. Av texten om genetik på sid 54 framgår att utbytet mellan de olika delbestånden är begränsat, samt att det är oklart med den genetiska kontakten mellan Skandinaviska järvar och järvar i både finska och ryska Karlen. Det är också viktigt i sammanhanget att ta med de svenska skogsjärvarna.

På sid 54 sägs även att ”de tre skandinaviska delbestånden är i färd med att växa ihop”. Enligt vår mening kan man inte säkert hävda att så är fallet och påståendet motsägs av följande på sid 52: ”Noterbart är den relativt sett lägre tätheten av föryngringar i centrala och norra Jämtland, samt Nord-Trøndelag i Norge. Detta skapar ett visst glapp mellan en nordlig och en sydlig del av järvens utbredning i Sverige”.

Uppgifterna om järvstammens genetik är alltför kortfattade och summariska sett i relation till genetikens betydelse. De bör dock kunna utvecklas utifrån den kunskap som finns. I det utkast till Åtgärdsplan för järv (ÅGP) som togs fram 2007, men som då aldrig fastställdes på grund av den rovdjursutredning som var på gång, beskrevs den genetiska situationen som nedan. Det har gått fem år sedan dess och Naturvårdsverket får bedöma vad som idag är relevant i den beskrivningen. Genetiska problem (ur utkast till ÅGP för järv 2007-03-27):

”Den genetiska variationen är avsevärt lägre hos den skandinaviska populationen än hos ryska och nordamerikanska järvar. Dessutom är både den svenska delpopulationen i skogslandet och den sydnorska populationen genetiskt differentierade från den svensk-norska huvudpopulationen (Flagstad m fl. 2004, Hedmark 2006). Den begränsade genetiska variationen i järvpopulationen är förmodligen ett resultat av tidigare perioder med liten populationsstorlek och återkolonisering av få individer. I ett större perspektiv kan den lägre genetiska variationen även bero på att de skandinaviska järvarna lever i ett randområde som utgör en delvis isolerad del av en större sammanhängande population i öster”.

"I dagsläget är det inte sannolikt att genetiska problem utgör ett hot mot den skandinaviska järvpopulationen. På längre sikt är det dock viktigt att tillförsäkra kontakt med den större sammanhängande populationen i Finland och Ryssland i öster. I dagsläget har vi bristfällig kunskap om omfattningen av genflödet från öst till den skandinaviska populationen. Mest sannolikt skulle utbyte kunna ske via Nordnorge, genom Finnmark och Troms fylken. Där har man dock en relativt gles järvstam varför eventuellt utbyte förmodligen sker i begränsad omfattning".

"Genetiska analyser har visat att de flesta järvarna i skogspopulationen i Sverige är nära besläktade. Detta indikerar att inavel, eventuellt som ett resultat av syskonparning, förekommer och att de flesta individerna har rekryterats från föryngringar i populationen och härstammar från två-fyra individer. Det låga individantalet, inavel och låga antalet startindivider innebär att tillförsel av nya individer är betydelsefullt för populationen på lång sikt. Det korta avståndet till huvudpopulationen, 10 - 15 mil, och dokumentation av invandrare i området antyder dock att det finns goda chanser att nya individer kan ansluta till populationen inom en inte alltför avlägsen framtid och att delpopulationens framtid delvis påverkas av vad som sker med järvstammen i närliggande Jämtland".

God samexistens mellan människa och järv - Jämnare utbredning, sid 16

Under denna rubrik bör man, trots avsaknaden av referensvärden för populationen och dess utbredning, ändå kunna utveckla frågan. Redan i ÅGP för Järv från år 2000 stod att läsa att *"utbredningsluckor i fjällområdet successivt måste utfyllas och etableringen i skogslandet följas"*. Då hade man som mål att detta skulle uppnås under perioden 2000 – 2002. Fortfarande finns stora sådana utbredningsluckor. I vissa fjällområden, som tidigare har hyst järv, är järven nu förhållandevis sällsynt förekommande – åtminstone om man ser till antalet konstaterade föryngringar.

II) FÖRVALTNING FÖR ATT NÅ MÅLEN (JÄRV), sid 19

Bristanalys Rennäring, sid 24

I åtgärdsprogrammet från år 2000 angavs att arbetet med att *"utveckla förebyggande åtgärder för att minska skador på ren bör initieras"*. I åtgärdsprogrammet från år 2003 sägs att *"en undersökning bör göras om hur skador på ren orsakade av järv kan förebyggas på annat sätt än genom skydds jakt"*. Det finns anledning att notera att arbetet med att utveckla åtgärder som kan förebygga skador på ren, orsakade av järv och andra stora rovdjur, ännu inte har nått särskilt långt. Projekt som syftar till att utveckla sådana förebyggande åtgärder bör prioriteras och startas så snart som möjligt – och medel anslås till sådana studier.

Populationsreglerande jakt – licensjakt, sid 28

Vi anser att det är alltför tidigt att införa licensjakt på järv och instämmer i den bedömning som Naturvårdsverket gjorde 2009 då man rapporterade ett regeringsuppdrag avseende förvaltningsjakt och skydds jakt på varg och järv. Där konstaterade man att licensjakt (förvaltningsjakt eller populationsreglerande jakt) *"på ett negativt sätt skulle påverka möjligheten att bevilja skydds jakt i de områden där arten medför stora problem för renskötseln"*. Naturvårdsverket gjorde då bedömningen att *"en sådan beskattning kan motverka målsättningen om att järvens spridning ska bli jämnare"*.

Den enda jakt som bör tillåtas är skydds jakt på specifika individer inom områden där man har dokumenterat skador orsakade av järv i en omfattning som inte är acceptabel. Skydds jakt kan på ett effektivt sätt inriktas på de individer som orsakar störst problem.

Åtgärder mot illegal jakt, sid 30-31

Illegal jakt (inklusive sannolik illegal jakt) står för 60 % av dödligheten bland vuxna järvar i järvprojektets studieområde. Självfallet är det oacceptabelt att ”illegal jakt är en viktig del av järvarnas populationsdynamik i Sverige”. Det är vår uppfattning att betydligt mer kan och måste göras för att så långt som möjligt minska all form av illegal jakt på järv – och andra rovdjur. Vi är övertygade om att det inte räcker med att ”*motverka den illegala jakten genom ökad lokal delaktighet i rovdjursförvaltningen och genom förbättrad information*”, som ofta förts fram som lösningen på problemet illegal jakt.

Illegal jakt på stora rovdjur är rovdjursförvaltningens största enskilda problem. Mot bakgrund av den konstaterat omfattande illegala jakten på järv, och andra stora rovdjur, kan man inte hävda att kampen mot den illegala jakten har varit framgångsrik. I tidigare åtgärdsprogram för järv, både från 2000 och 2003, har man föreslagit en rad åtgärder som syftar till att bekämpa olika former av illegal jakt. Det finns anledning att intensifiera olika insatser för att komma till rätta med den omfattande illegala jakten på stora rovdjur. Arbetet måste ske på flera plan, från insatser för att förändra människors attityder till konkreta insatser i fält. Allvaret i situationen bör analyseras mer på djupet i förvaltningsplanen och fler åtgärder föreslås.

SRF har uppmärksammat att Länsstyrelsen i Jämtland i ett brev till Naturvårdsverket (P4 Radio Jämtland 130104) efterfrågar ökad statlig finansiering för att kunna bekämpa den illegala jakten på stora rovdjur. SRF menar att ett möjligt sätt att skapa ekonomiska resurser för detta angelägna ändamål skulle kunna vara genom att höja av avgiften för det obligatoriska statliga jaktkortet och att dessa medel öronmärks för myndigheternas jaktbrottsbekämpning. Bland annat eftersom Svenska Jägareförbundet, som en del i det Allmänna Uppdraget, ska verka mot illegal jakt, ser vi att det finns en naturlig koppling till avgifterna för de statliga jaktkortet.

Eftersom ingen myndighet idag har ett uttalat tillsynsansvar över jakten och jaktutövningen i landet, vilket är en allvarlig brist, menar vi att det är viktigt att Naturvårdsverket tar fram tydliga riktlinjer för myndigheternas ansvar vid illegal jakt gällande samtliga rovdjur.

Kommunikation och delaktighet - databasen rovbasese (roboobs.se i texten), sid 37

En reflektion, efter att ha varit inne på <rovbasese> är att vi starkt ifrågasätter om DNA-analyserade järvspillningar ska publiceras på ett så detaljerat sätt att allmänheten kan räkna ut var järvlyor finns.

III) UPPFÖLJNING AV FÖRVALTNINGEN OCH ... (JÄRV), sid 42

Övervakning av järvstammens status, sid 42-44

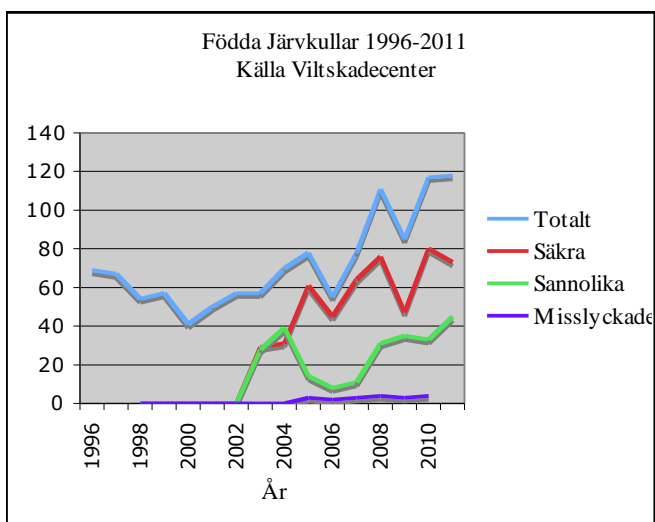
I förvaltningsplanen bör man ta upp problematiken med begreppen ”säkra” och ”sannolika föryngringar” eftersom de, i fallet med järven, tjänar helt olika syften.

”Säkra föryngringar” kan användas för att bedöma järvstammens status med stor säkerhet eftersom de ger en säker och kvalitetssäkrad minimisiffra. Begreppet ”sannolika föryngringar” används däremot bl.a. för att skapa underlag för ersättning till samebyar. Att Sametinget använder sig av sannolika föryngringar som grund för utbetalning av rovdjursersättning är inte ett godtagbart skäl till att sannolika föryngringar, utan urskiljning, också används för att bedöma järvstammens storlek. När en sannolik föryngring konstaterats i fält kan motivationen att lägga ned åtskilligt mer arbete för att säkra föryngringen vara svag. Det underlag som behövs för att fatta beslut om utbetalning av ersättning för förekomst av järv finns ju redan.

Det är därför inte rimligt att ”sannolika föryngringar” med samma säkerhet som ”säkra föryngringar” används som instrument för att göra bedömningar av järvstammens status.

I planen sägs (sid 10) att Naturvårdsverket i december 2008 meddelade regeringen ”att den svenska järvstammen passerat 90 årliga föryngringar och att etappmålet därmed hade uppnåtts”. Detta är riktigt, om man värderar alla föryngringar lika, säkra som sannolika. Sannolika föryngringar tenderar tyvärr att okritiskt slås samman med säkra i de årsredovisningar som presenteras. Om man däremot enbart räknar de säkra föryngringarna så vore etappmålet på 90 föryngringar per år ännu inte uppnått 2011 (Fig. 1).

Figur 1. Antalet föryngringar uppdelade i säkra och osannolika. Säkra föryngringar ligger under etappmålet. (Källa: Viltskadecenter).

Uppskattning av järvpopulationen 1996-2011, sid 49

Om man räknar alla säkra och sannolika föryngringar stämmer säkert de uppskattningar som görs i förvaltningsplanen. SRF förespråkar dock starkt att man använder sig av försiktighetsprincipen och, liksom för andra rovdjur, endast medräknar de säkra föryngringarna då järvens beståndsstus ska uppskattas.

SYNPUNKTER PÅ FÖRVALTNINGSPLAN FÖR KUNGSÖRN

Miniminivåer etc. (sid. 9-10): Det vore värdefullt med en redogörelse på vilka grunder och med vilken/vilka metod(er) målnivån på ca 600 par har satts, med hänvisning till modeller om livskraft och långsiktig överlevnad. Vidare finns det olika uppgifter om den aktuella numerären. I den nyligen utkomna boken om *Fåglarna i Sverige - antal och förekomst* uppskattas kungsörnsbeståndet ligga i intervallet 585-805 par (sid. 156-157), medan ”Kungsörn Sverige” bedömde antalet bebodda revir till ungefär 500 (t.ex. *Fågelåret 2010*, sid. 32). Det är alltså tveksamt om kungsörnsbeståndet ännu har nått upp till miniminivån på 600 par. I norra Sverige är trenden kanske rent av vikande, och det är inte uteslutet att detta till viss del kan vara en effekt av förföljelse och olaglig jakt. Uttalanden om att kungsörnen nu har en bra status i landet ter sig alltså en aning förhastade.

Regionalt ansvar och lokalt inflytande (sid. 10-11): SRF stöder förslaget att *inte* delegera beslut om kungsörn till Länsstyrelserna (sid. 11); bland annat mot bakgrund av beståndet inte har nått upp till målnivån på 600 par, den vikande trenden i ungpåproduktionen och de omfattande problemen med förföljelse i kanske framför allt landets norra delar.

Skadenivåer (sid. 16 ff., även sid. 20 och 43): Hur meningsfullt är ett delmål om att antalet kungsörnsangrepp på fårbesättningar inte skall öka från 2012 års nivå? Problemet tycks ju inte vara speciellt omfattande, i medeltal 14 får per år (sid. 43) måste ju vara en försvinnande liten andel av den totala dödligheten. Där det lokalt/regionalt kan vara ett mer omfattande problem (t.ex. Gotland) bör man kunna kräva förebyggande åtgärder i linje med vad som redan genomförs (såsom kontrollerad lamning inomhus) innan det blir tal om ersättningar (och än mindre skydds jakt).

Minskad dödlighet (sid. 15-16): Indikatorerna för uppföljningar av delmål bör preciseras med information om ålder, eller i varje fall om det rör sig om juvenila, subadulta eller adulta fåglar. En sådan bedömning låter sig ofta göras när det gäller kungsörnen, och då arten är långlivad, har sen könsmognad och en låg årlig reproduktion kan man förvänta sig att den är speciellt känslig för adult dödlighet. Det är därför viktigt att de olika dödsorsakerna kan kopplas till ålder, och att åtgärder för att minska dödligheten i första hand riktas mot orsaker som i stor utsträckning drabbar adulta fåglar.

Åtgärder mot illegal jakt, förföljelse och boplundring (sid. 24 ff.): SRF efterlyser en mer konkret och offensiv ansats än enbart en överblick över vidtagna och planerade insatser för att begränsa den illegala jakten; bland annat med tanke på att förföljelsens omfattning kanske är betydligt mer omfattande än vad man trott tidigare.

Åtgärder mot annan dödlighet och störningar (sid. 26 ff. samt sid. 38 och 46): En mer offensiv ansats vad gäller problematiken med vindkraftverk efterlyses. Idag omfattas kanske 65-70 % av alla kända kungsörnrevir i landet av planer på vindkraft (*Fågelåret 2010*, sid. 31), och med referens till studier på skilda håll i världen kan man anta att just kungsörnen är mer sårbar för bland annat kollisioner än flertalet andra fågelarter. Tills dess att det finns resultat för säkrare bedömningar, t.ex. när resultat från VINDVALS-projektet om hur kungsörnens biotopval och häckningsframgång påverkas av vindkraftsetablering har redovisats, bör man i förvaltningsprogrammet uttala en uttrycklig restriktivitet i tillståndsgivningen vad gäller vad gäller vindkraftsanläggningar i närområdet kring kungsörnrevir, och

med tillämpning av de skyddszoner som rekommenderas i Sveriges Ornitologiska Förenings (SOF) vindkraftspolicy.

Krafttag måste också vidtas mot den omfattande dödlighet som drabbar örnarna orsakad av kollisioner med främst tåg och elledningar. Det är också oroande att örnar drabbas av blyförgiftning och annan el-realterad död.

Rapportering och kommunikation om kungsörnars närvaro (sid. 29): Det är viktigt att korrekt information om var det normalt eller regelbundet finns kungsörn under de olika årstiderna finns tillgänglig för planering och tillståndsgivning, men för bland annat kungsörnens del måste detta vägas mot behovet av sekretess av häckningsplatserna med hänsyn till den omfattande förföljelsen och risken för störningar. För närvarande finns det en ganska utbredd motvilja bland landets ornitologer mot att registrera uppgifter om kungsörn och andra rovfåglar i t.ex. Artportalen/Svalan, med hänvisning till osäkerhet om att informationen kan hamna i orätta händer. Förvaltningsplanen bör uttrycka en tydligare ambition att utveckla Artportalen så att rättmätiga behov av snabb information kan tillgodoses samtidigt som man kan känna full trygghet över att uppgifterna inte kommer att missbrukas.

Svenska Rovdjursföreningen

Ann Dahlerus
Generalsekreterare